Les Notícies de llengua i treball

de la **UGT de Catalunya** | Especial **llengua** 2021

Pluja de mots

Recull d'apunts terminològics
en col·laboració amb el
TERMCAT

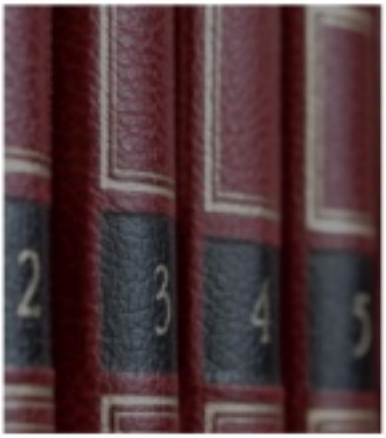

LT

Presentació

La revista cultural de la **UGT de Catalunya**, ***Les Notícies de llengua i treball***, gaudeix d'una difusió àmplia tant en la seva versió en paper com per les xarxes socials. Així i tot, ens agrada incrementar per tots els mitjans possibles el nombre de persones a les quals podem arribar. Volem facilitar l'accés d'articles que considerem que poden tenir un especial interès per a un públic determinat.

És el cas de la secció de llengua i concretament de l'espai **«Pluja de mots»**, que neix de la col·laboració entre el nostre servei lingüístic i el **TERMCAT** per difondre i ampliar el coneixement dels termes específics de la llengua catalana tant relacionats amb el món del treball com de qualsevol àmbit social, tecnològic o científic d'interès general que produeixi i aporti nova terminologia a la llengua.

Atès que un dels objectius de *Les Notícies de llengua i treball* és la promoció de la llengua catalana, en aquest número especial hem volgut aplegar tots els apunts terminològics del «Pluja de mots» que hem publicat en els últims anys i fer-vos-el arribar digitalment. Igualment, estarà disponible per a la descàrrega en format PDF des de la web del sindicat.

Finalment, també hem trobat oportú incloure-hi els diferents glossaris editats entre els anys 2014 i 2021 des del **Servei Lingüístic** amb col·laboració de les diferents àrees del sindicat i amb el suport de la **Direcció General de Política Lingüística**. A la part final d'aquest monogràfic hi trobareu les portades que els identifiquen, amb els enllaços per poder-vos-els descarregar. Sintetitzen molt bé els esforços de la UGT de Catalunya dedicats a difondre la terminologia que necessitem i sense la qual difícilment es poden defensar bé els drets laborals i socials. LT

Les Notícies de llengua i treball. Especial llengua
Coordinació, Rosa M. Puig-Serra; servei lingüístic Magda Gascon; disseny/maquetació, Juan Zamarripa. **Edita: UGT de Catalunya**

Amb la col·laboració de
Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

Foto: Àlex Recolons, ACN

El que és ecològic és biològic, i a l'inrevés?

Pluja de mots

termcat 30 anys

El Centre de Terminologia TERMCAT col·labora en la nostra revista mitjançant la publicació de textos breus sobre termes i criteris terminològics procedents d'apunts publicats en el seu Web (www.termcat.cat)

En la discussió entre un model productiu industrial d'elevat rendiment que satisfaci les necessitats de tota la població i unes tècniques naturals però de rendiment molt més baix, també hi ha un espai per a la terminologia: què vol dir que un pa és ecològic o que mengem vedella biològica?; té sentit parlar d'un moble de fusta biològica?

A partir de l'estudi de la legislació vigent, de les consultes a un bon nombre d'especialistes i de l'anàlisi dels usos, el Consell Supervisor del TERMCAT (que és l'òrgan oficialment encarregat de la normalització terminològica en català) ha revisat el cas de l'***agricultura ecològica*** i l'ha ampliat amb diversos termes relacionats.

La conclusió principal és que, en l'àmbit de l'alimentació, per a fer referència a la producció que utilitza sobretot substàncies naturals com a adobs o aliments, i que prevé plagues i malalties també de manera natural, la forma prioritària és *ecològic -a*: ***agricultura ecològica, ramaderia ecològica, aliment ecològic***. I també l'adjectiu ***ecològic -a*** aplicat a aliments procedents de l'agricultura ecològica i la ramaderia ecològica (*pastanagues ecològiques, ous ecològics*) o elaborats a partir d'ingredients que en procedeixen (*pa ecològic, iogurt ecològic*). La forma prefixada **eco-** té aquest mateix sentit: *ecoramaderia, ecoaliments*, etc. Aquesta és la solució tradicional en català i també la més utilitzada.

Ara bé, la legislació europea estableix que, dins d'aquest àmbit alimentari, *ecològic -a* (amb la forma prefixada eco-) i *biològic -a* (amb la forma prefixada *bio-*) són sinònims en les llengües de la Unió Europea; a més, tenim a l'abast molts productes etiquetats en llengües com el francès o l'italià que es decanten per la forma *biològic -a*. Això fa que també es considerin admissibles en català, amb el mateix significat, les formes ***agricultura biològica, ramaderia biològica, aliment biològic, biològic -a i bio-*** (*bioramaderia*, etc.).

En canvi, si volem indicar, fora del món de l'alimentació, que un producte o una activitat s'han elaborat o es porten a terme respectant el medi ambient, hauríem de recórrer exclusivament a ***ecològic -a*** (i ***eco-***): *fusta ecològica, rentavaixelles ecològic, ecoturisme*, etc.

Finalment, ***biològic -a*** (i ***bio-***), pel seu compte, a banda de referir-se a la biologia, també indica relació amb la vida en general: *fill biològic, matèria biològica, biogàs,* etc.

Per acabar d'espessir el brou, el Consell Supervisor també ha normalitzat ***agricultura integrada*** i ***agricultura biodionàmica***, que són altres solucions possibles a la pugna entre els models industrials i els models naturals.

Tots aquests termes, a ple rendiment però sense sulfats, els podeu consultar en el Cercaterm.

Terminologia tecnològica en català

TERMCAT, Centre de Terminologia. Publicat a www.termcat.cat

Pluja de mots

Els usos lingüístics en les empreses i organitzacions del sector tecnològic han de fer difícils equilibris entre la potent influència del món anglosaxó, la innovació denominativa de nous productes i serveis, i la voluntat de les marques de distingir-se per mitjà de noms únics i de nou encuny.

En aquest panorama, el camí dels termes catalans per fer-se un lloc i guanyar visibilitat és complicat, però té la recompensa de fer més entenedora la comunicació amb els interlocutors autòctons, i de contribuir a teixir el coneixement més avançat en la llengua pròpia.

Com a mostra, el mot anglès ***hashtag***, que es pot traduir al català per ***etiqueta*** en l'àmbit de les xarxes de microblogs, especialment a Twitter. Es tracta d'un conjunt de caràcters precedits d'un símbol de coixinet (#), sobre el qual es pot fer clic, que serveix per a accedir a un contingut indexat per categories o temes.

En anglès, *hashtag* és una forma descriptiva: *hash* és coixinet o quadradet i *tag* és *etiqueta*. En canvi, la proposta catalana prescindeix de la referència explícita al coixinet i es decanta per la paraula ***etiqueta***, que en la llengua general ja té un sentit pertinent en el cas que ens ocupa: una de les accepcions en el diccionari normatiu és ‹Mot, concepte, idea, que marca, encasella, classifica, algú o alguna cosa›.

Finalment, us volem recordar vint termes habituals que tenen una alternativa catalana vàlida i adequada. Els trobareu, junt amb altres termes de l'àmbit al Cercaterm, i també als diccionaris en línia de màrqueting digital, de xarxes socials, de dispositius mòbils i de productes informàtics. LT

- *big data:* dades massives
- *blogger:* bloguer, bloguera
- *branded content:* contingut de marca
- *community manager:* gestor de comunitats, gestora de comunitats
- *content curator:* curador de continguts, curadora de continguts
- *e-commerce:* comerç electrònic
- *empowerment:* apoderament
- *engagement:* compromís
- *follower:* seguidor, seguidora
- *gamification:* ludificació
- *headhunting:* cerca de talents
- *home page:* pàgina inicial
- *influencer:* influenciador, influenciadora
- *responsive web design:* disseny web responsiu
- *selfie:* autofoto
- *spin-off:* empresa derivada
- *start-up:* empresa emergent
- *storytelling:* relat de marca
- *tablet:* tauleta (tàctil)
- *wearable:* portable, connectat

Tu «fas running» o «surts a córrer»?

TERMCAT, Centre de Terminologia. Publicat a ***www.termcat.cat***

La *Terminologia de les curses populars* és un diccionari en línia (**www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/215**) que recull més de dos-cents termes relacionats amb el món de les curses i l'afició per sortir a córrer. Cadascuna de les entrades presenta la forma o les formes sinònimes en català, els equivalents en castellà, francès i anglès, la definició i, sovint, notes complementàries.

El món de l'atletisme popular té una llarga tradició a casa nostra, però la seva popularitat ha experimentat un gran creixement aquests darrers anys. Llibres, blogs, mitjans de comunicació i converses s'han omplert d'expressions de vegades ben especialitzades. I en alguns casos, es fan servir formes angleses (*runner, running, finisher*) que, de cop i volta, semblen imprescindibles per a designar conceptes que fins fa quatre dies es deien d'altres maneres.

L'objectiu d'aquest diccionari és contribuir a la difusió d'una terminologia catalana adequada també en aquest terreny. S'adreça especialment a periodistes, organitzadors de curses, mediadors lingüístics i altres professionals que han de fer ús d'aquests termes en la seva activitat diària, però també pot tenir interès per als corredors en general, especialment per a aquells a qui agrada de compartir les seves experiències en les xarxes socials.

La selecció de termes s'ha fet a partir de la terminologia compartida amb disciplines com ara l'atletisme, d'altres reculls previs; de les propostes que ens han fet arribar diversos usuaris per mitjà de les xarxes socials; del buidatge de blogs i webs especialitzats, i també del coneixement directe.

Alguns exemples de termes recollits:

afinada (*tapering*)
calaix de sortida
corredor -a (*runner*)
cursa de muntanya (*trail*)
dorsal (no *pitrall*)
escalfar-se
gambada (*zancada*)
llebre (*pacemaker*)
marca personal
pronador
sabatilla minimalista
ultramarató
arribat -ada (*finisher*)
canellera (*muñequera*)
córrer (*run, running*)
dessuadora (*sudadera*)
entrenar-se
fasciïtis plantar
línia de mesurament
marató (*fem.*)
mur
retallar
supinador
xip

Tots els diccionaris són fotografies que es prenen en un determinat moment de l'evolució del coneixement i dels usos lingüístics, però en aquest cas concret, el caràcter de producte obert i en evolució és especialment destacable. La terminologia d'aquest recull s'anirà completant amb noves entrades i informació que ens facin arribar els usuaris o que, de moment, encara està en una fase incipient de treball. Ens podeu fer arribar totes les propostes de millora a l'adreça **informacio@termcat.cat**.

El *carpaccio* i els *macarrons* combinen?: per què alguns manlleus s'adapten i d'altres no?

TERMCAT, Centre de Terminologia, Publicat a www.termcat.cat. *Imatges de Freemages/Pomppa*

L'ús de manlleus (és a dir, paraules d'altres llengües) és un dels recursos que tenen les llengües per a augmentar el seu cabal lèxic i poder donar nom a les noves realitats que cal expressar. La vitalitat d'una llengua perillaria si davant de qualsevol nova realitat els parlants recorreguessin sempre al manlleu i descartessin sistemàticament l'ús de recursos propis (l'extensió o especialització semàntica, la derivació, la composició, la sintagmació, etc.), però els manlleus, usats en la justa mesura, són també una manera d'enriquir les llengües.

Els manlleus es poden incorporar a la llengua d'arribada amb la seva forma original, és a dir, tal com s'escriuen en la llengua de què són originaris (*amateur, blues, carpaccio, croissant, edelweiss, fondue, freelance, pub, tabasco,* etc.), o bé adaptats a l'ortografia i a la fonètica de la llengua que els acull (*esprai, futbol, gavota, macarró, pàrquing, xandall,* etc.). La tendència a adaptar o no els manlleus varia segons la història i la tradició de cada llengua. Així, per exemple, l'italià o l'anglès són llengües que tendeixen a incorporar els manlleus sense cap mena d'intervenció, mentre que el francès, el castellà o el català tendeixen més a l'adaptació.

L'adaptació implica, inevitablement, un allunyament de la forma de partida, però té l'avantatge que evita la incorporació d'excepcions gràfiques en la llengua i, alhora, facilita la pronúncia del mot als parlants. Malgrat tot, els vents bufen cada cop més contraris a la naturalització o adaptació dels manlleus, fins i tot en les llengües tradicionalment adaptadores. El motiu cal buscar-lo en fets com ara que el nostre món s'ha obert a altres mons que ens resulten cada cop més propers; que els intercanvis culturals i entre llengües són cada cop més grans, i que el nostre coneixement de llengües estrangeres també ha augmentat. Tot plegat fa que cada cop ens resulti més normal la incorporació de mots amb grafies o pronúncies foranes i que ens costi més acceptar segons quines modificacions gràfiques sobre aquelles paraules que ja coneixem.

Quan s'adapta un manlleu, habitualment cal decidir també si s'adapta partint de la pronúncia que se'n sol fer (com en *futbol*, adaptació de l'anglès *football*) –aquesta sol ser l'opció habitual–, o bé de l'ortografia (és el cas de *túnel*, adaptació de l'anglès *tunnel*, pronunciat aproximadament en aquesta llengua *tànel*) –solució menys freqüent. També

hi ha l'adaptació morfològica, en què la morfologia del manlleu s'adequa al sistema morfològic de la llengua d'arribada (és el cas de *gentrificació*, adaptació de l'anglès *gentrification*).

En general, podem dir que els manlleus més populars i acostats a la llengua general són més susceptibles d'adaptació (*baguet, espagueti, estand, esquí,* etc.), mentre que l'adopció pot ser sovint una opció preferible en el cas de manlleus altament especialitzats, per motius d'internacionalitat (*benchmarking, blizzard, lappet, warrant, white spirit,* etc.). Hi ha, malgrat tot, altres factors que influeixen a l'hora de decidir si és millor adaptar o no un manlleu: la tradició en l'àmbit (què s'ha fet fins ara, per exemple, amb els italianismes de l'àmbit de la música?); el grau d'intervenció que cal fer sobre la forma de partida (no és el mateix adaptar *gospel* –només cal un accent, *gòspel*– que *new-age* –**niu-eix?*–); l'ús en altres llengües (*rock*, per exemple, és una forma internacional, malgrat que és un manlleu molt popular i seria fàcil d'adaptar); el grau real d'introducció de la nova realitat (*falàfel* és un concepte introduït en la nostra realitat; no, en canvi, *kopje*, que és una forma de relleu característica de l'Àfrica i Australàsia), etc.

Un món apassionant, el dels manlleus, sempre amb nous matisos per descobrir.

Els noms dels ocells: una terminologia de gran volada

Termcat

Als territoris de parla catalana, l'interès pels ocells té una llarga tradició i ha produït notables treballs de classificació i d'estandardització dels seus noms. Malgrat tot, les revisions periòdiques de la taxonomia, la necessitat de tenir una visió d'escala mundial i l'aparició de grans obres ornitològiques de referència internacional en altres llengües, demanaven una actualització de la feina duta a terme fins ara. Calia obtenir una nomenclatura que fes servei no sols als ornitòlegs, sinó també als aficionats als ocells i als diversos col·lectius que s'hi relacionen d'una manera o altra (ecòlegs i ecologistes, comerciants i industrials, enginyers agrònoms o forestals, etc.).

Amb aquest propòsit, l'any 2012, un grup de naturalistes i ornitòlegs van constituir la Comissió dels Noms dels Ocells en Català (CNOC) per treballar en l'establiment de les denominacions catalanes de les espècies d'ocells del món. Per a donar coherència i homogeneïtat a les noves denominacions en català, el TERMCAT, en col·laboració amb la CNOC, vinculada a l'Institut Català d'Ornitologia i al Zoo de Barcelona, ha estat treballant en l'elaboració dels *Criteris per a la denominació catalana d'ocells* i del *Diccionari dels ocells del món* (amb il·lustracions), que podeu consultar en el web del TERMCAT (**www.termcat.cat**) i que en aquest article us presentem.

Actualment, la **classe** dels ocells es divideix en 36 **ordres** (*estrigiformes*, *passeriformes*, *pelecaniformes*, etc.) i 205 **famílies** (*colúmbids*, *estruciònids*, *pàrids*, etc.), el nom català dels quals consisteix en l'adaptació de la denominació científica internacional, que és en llatí.

Cada **espècie** se sol designar en català amb una denominació binomial (*falcó pelegrí*) que consta d'un **nom genèric** (*falcó*) i un **nom específic** (*pelegrí*), anàlogament al que estableix el *Codi internacional de nomenclatura zoològica* per a les denominacions científiques (*Falco peregrinus*). Així, combinant un nom genèric (*falcó*) amb diversos noms específics (*cama-roig*, *cellut*, *pelegrí*) es poden obtenir totes les denominacions que calgui per a designar les diferents espècies relacionades (*falcó cama-roig*, *falcó cellut*, *falcó pelegrí*).

Els noms genèrics poden ser substantius catalans (*gavina*, *escuraflascons*), manlleus d'altres llengües (*hoatzín*, *araçarí*) o adaptacions del nom científic internacional (*agapornis*, *hília*). Els noms específics són normalment catalans i ofereixen una diversitat molt més gran, atès que la seva funció és distingir una espècie de totes les altres que comparteixen nom genèric.

El nom específic pot ser un adjectiu (mesitornis *cellut*), un complement introduït per la preposició de (picot de *capell negre*) o, ocasionalment, un substantiu en aposició (calàbria *agulla*). Els noms específics aporten informació com ara: un tret morfològic rellevant (*cabussó orellut*), les dimensions de l'espècie (*calàbria grossa*), la coloració d'una part del cos o del plomatge (*agapornis galtanegre*), la zona geogràfica d'on és propi (*còndor dels Andes*), l'hàbitat on viu (*colí muntanyenc*), el comportament de l'ocell (*àguila pescadora*) o una referència al naturalista que el va descriure per primer cop (*albatros de Buller*).

Fent-los servir ens ajudareu que tots aquests termes alcin el vol. LT

Les criptomonedes: terminologia de la ciberseguretat

Termcat, centre de terminologia. www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/239/Presentacio

La *Terminologia de la ciberseguretat* és un diccionari en línia del TERMCAT que recull 260 termes relacionats amb els atacs, els mitjans tècnics de seguretat i els comportaments socials vinculats amb aquest àmbit. Cada fitxa terminològica conté una denominació catalana; sinònims, si n'hi ha; equivalents en castellà, francès i anglès; definició, i notes explicatives o exemplificadores quan s'ha cregut convenient. L'obra és fruit de la col·laboració entre el TERMCAT, el Centre de Seguretat de la Informació de Catalunya (CESICAT) i altres experts de l'àmbit.

Entre els termes vinculats amb l'activitat financera destaquen formes com ara ***criptomoneda***, ***moneda digital***, ***moneda virtual*** i ***bitcoin***.

El terme *criptomoneda* (o *moneda criptogràfica*) s'aplica a la moneda digital basada en la criptografia, és a dir, en les tècniques de xifratge de dades; mentre que *moneda digital* i *moneda virtual* fan referència de manera genèrica a les unitats monetàries que només poden ser objecte de transaccions per internet, també les que no es basen en criptografia, com per exemple la grama, el sistema de pagament local de Santa Coloma de Gramenet.

La criptomoneda més popular és el bitcoin, que funciona de manera descentralitzada i no és controlada per cap banc ni govern, i es basa en un protocol propi a partir de la tecnologia de la cadena de blocs (en anglès, *blockchain*) i en xarxes d'igual a igual (les xarxes *P2P*).

Des del punt de vista de la formació, el terme *criptomoneda* s'ha creat amb l'adjunció del formant *cripto-* (del grec *kryptós* ‹amagat›) a la base substantiva *moneda* (amb una etimologia curiosa: prové del llatí *moneta* ‹anunciadora›, que era el sobrenom de la deessa Juno, en el temple de la qual és on es van encunyar les primeres monedes).

Al diccionari en línia podeu trobar també les denominacions per als ciberatacs més habituals (*atac de denegació de servei*, *atac de força bruta*, *programari maliciós*), termes referits als mitjans tècnics de seguretat (*biometria*, *equip bastió*, *prova de penetració*), els comportaments socials vinculats amb aquest àmbit (*ciberassetjament*, *enginyeria social*, *hacking ètic*), els atributs de la seguretat (*autenticitat*, *confidencialitat*, *resiliència*) i també les tecnologies que tenen una incidència rellevant en les estratègies de ciberseguretat (*forat de seguretat*, *ordinador zombi*, *web fosc*).

Els termes del canvi climàtic

Termcat, centre de terminologia. **www.termcat.cat**

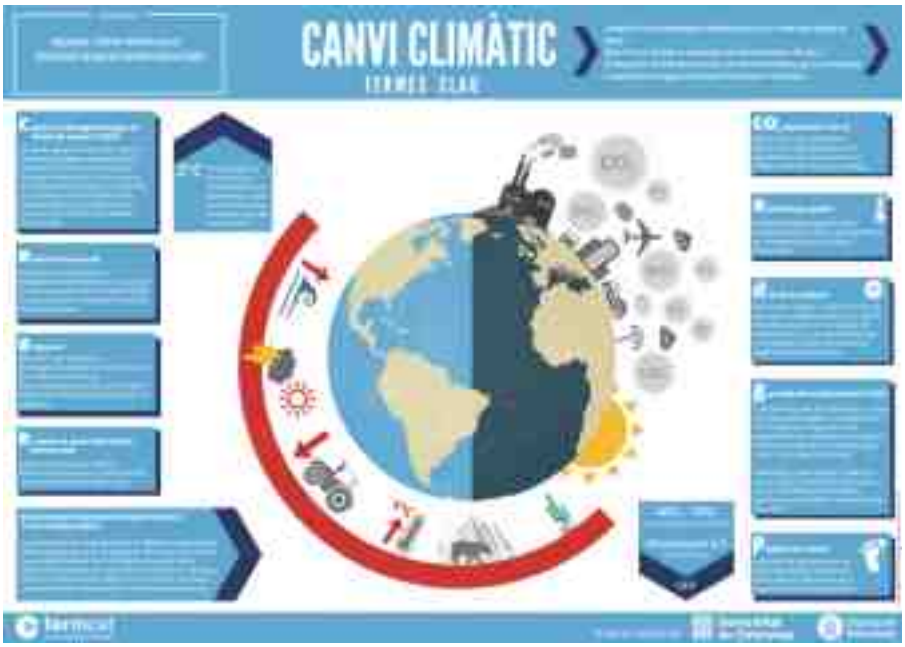

L'***efecte d'hivernacle***, principal detonant del canvi climàtic, es defineix com el fenomen que consisteix en l'escalfament de l'atmosfera a causa de la seva transparència a la radiació solar i la seva capacitat d'absorbir la radiació infraroja terrestre. Gràcies a aquest fet, la temperatura mitjana de la superfície de la Terra no és de -18 °C, que és el que correspondria per la seva ubicació a l'espai, sinó de 15 °C.

Al llarg de la història aquesta temperatura ha anat canviant, però des de l'inici de l'època preindustrial la variació s'ha accelerat arran de la ***crema de combustibles fòssils*** com el petroli, el carbó i el gas i el conseqüent excés d'emissions dels anomenats ***gasos amb efecte d'hivernacle*** (GEH), principalment de **diòxid de *carboni***. Per primera vegada, la concentració mitjana d'aquest component a l'atmosfera ha superat les 400 ppm (parts per milió), i la temperatura mitjana ha augmentat gairebé 1 °C. I si se supera un augment de 2 °C en la temperatura mitjana de la Terra, les conseqüències del canvi climàtic seran incontrolables.

Les activitats humanes que més contribueixen a l'efecte d'hivernacle són la generació d'energia, el transport, l'agricultura i els canvis d'usos del sòl, la indústria, etc. Els efectes sobre el medi ambient són múltiples i evidents: les *glaceres* retrocedeixen, els *casquets polars* es fonen, puja el *nivell del mar,* minva la biodiversitat, els processos de ***desertificació*** s'accentuen, augmenten els fenòmens meteorològics extrems: *inundacions*, *sequeres*, *onades de calor*...

Com a solucions possibles, el Grup Intergovernamental d'Experts sobre Canvi Climàtic (en anglès, IPCC), proposa marcar el principi de la fi dels combustibles fòssils i avançar cap a una economia baixa en carboni, l'anomenada ***descarbonització***. Les propostes a mitjà i llarg termini preveuen mesures d'aplicació progressiva, que tenen com a principal objectiu no incrementar la temperatura mitjana global en més de 2 °C per sobre dels nivells preindustrials i vetllar per a reduir aquest increment a 1,5 °C.

En aquest context, dos altres nous conceptes són clau: les polítiques i mesures d'***adaptació*** i de ***mitigació***, que han d'intentar la reducció d'emissions apostant, entre d'altres, per ***energies renovables*** (solar, eòlica, biomassa...), l'***estalvi energètic*** o el finançament dels països en vies de desenvolupament, que, tot i ser els menys emissors, són els més vulnerables al canvi climàtic i els que menys capacitat tenen per contrarestar-ne els efectes adversos.

Podeu consultar tots aquests termes en el material multimèdia *El canvi climàtic. Termes clau*, elaborat pel TERMCAT (**https://spark.adobe.com/page/JcBdI/**), que inclou la infografia reproduïda en aquest article. També trobareu més informació, ben aviat, en el *Diccionari de gestió ambiental en línia*, elaborat pel TERMCAT amb la col·laboració del Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya i el suport de la Diputació de Barcelona. LT

El portal Terminologia jurídica

TERMCAT

Amb el doble objectiu de fomentar el desenvolupament de la terminologia jurídica i posar-la a l'abast dels seus usuaris, el 2015 el TERMCAT va promoure la creació del Comitè Terminològic de Dret i el portal Terminologia jurídica.

El Comitè Terminològic de Dret és un grup estable d'experts que té encomanada la tasca de fomentar el desenvolupament de la terminologia catalana de l'àmbit jurídic. Els membres del Comitè són representants d'institucions, de col·legis professionals, d'universitats i del TERMCAT. Componen el Comitè dos tipus de perfils professionals diferenciats: especialistes en dret d'una banda, i lingüistes i terminòlegs de l'altra. El treball conjunt d'ambdós garanteix un resultat de qualitat. La composició del Comitè és oberta, de manera que es pot créixer amb representants d'altres institucions interessades a formar-ne part. De fet, des de la seva constitució, el Comitè s'ha ampliat en diverses ocasions.

El portal Terminologia jurídica, consultable a l'adreça **www.terminologiajuridica.cat**, és un espai web a través del qual es difon aquest treball de consens del Comitè i és, alhora, un repositori on es reuneixen diversos recursos terminològics en català d'aquest llenguatge d'especialitat. A més a més, recentment es pot consultar en un entorn web renovat que ha permès d'ampliar-ne el contingut.

El recurs principal del portal és el cercador terminològic, que actualment permet accedir a la consulta de més de 14.000 termes de l'àmbit del dret. Quan un usuari no troba un terme al cercador ni en les obres lexicogràfiques i terminològiques de referència habituals, té la possibilitat d'adreçar la consulta a la Secretaria del Comitè Terminològic de Dret a través del formulari que hi ha al portal.

En el portal també es publiquen periòdicament apunts terminològics que aprofundeixen en temes concrets, amplien determinats aspectes de la terminologia i el llenguatge jurídics o donen resposta a errors d'ús freqüents. Vegeu, per exemple, els comentaris «Les fórmules d'afalac i de submissió» o «Les sigles, sense punts». Sovint, a més, la terminologia que es tracta en aquests comentaris sol tenir vinculació amb l'actualitat o amb esdeveniments que tenen molt ressò informatiu. Vegeu, per exemple, els apunts « El Parlament no es dissol», «Rebel·lia i rebel·lió», «Protecció de dades: els termes clau» o les conclusions de les Jornades sobre l'Ús del Català a la Justícia, organitzades pel Consell de l'Advocacia Catalana.

Actualment, signen els apunts que es publiquen al portal quatre de les institucions representades al Comitè, en concret, el Consell de l'Advocacia Catalana, el Departament d'Assessorament Lingüístic del Parlament de Catalunya, el Servei Lingüístic de l'Àmbit Judicial, del Departament de Justícia, i el TERMCAT.

Juntament amb aquests dos recursos, el portal proporciona accés a un conjunt de diccionaris en línia de l'àmbit del dret, publicats pel TERMCAT i elaborats pels organismes que integren el Comitè Terminològic de Dret. D'altra banda, el portal inclou un apartat que dona accés a una sèrie de recursos útils per als usuaris de la terminologia jurídica, com són enllaços d'interès, recursos multimèdia i criteris terminològics.

L'activitat del Comitè Terminològic de Dret i els continguts del portal es difonen a través del compte de Twitter @termdret. Des d'aquest compte també es difonen o redifonen esdeveniments del sector, articles i altres informacions d'interès que tenen la llengua i el dret com a comú denominador.

Si teniu cap dubte terminològic de l'àmbit jurídic o voleu fer-nos algun suggeriment, podeu fer servir el formulari de contacte que apareix en el portal (**www.terminologiajuridica.cat/ca/contacte**). LT

Dones i futbol

TERMCAT

Moment del partit Austràlia versus Japó, Copa Mundial de Fútbol Femení, el 2015. IQRemix/Wikimedia

La central (o hauríem de dir *el central*?) desvia la pilota amb el cap en direcció a la lateral dreta (o és *la lateral dret*?), que avança per la banda, es recolza en la pivot (o *el pivot*?) i, altre cop amb la pilota al peu, la fa arribar a l'extrem dreta (o *l'extrem dret*?; evidentment obviem *l'extrema dreta*). L'extrem la controla, supera el marcatge i fa una centrada que la davantera centre (*la davanter centre*?) remata a gol. Un gol ben elaborat, de factura clàssica, però...

Però quines formes hem de fer servir per a les jugadores de futbol? Acostumats com estem al futbol masculí, quan ens trobem el futbol femení ens assalten els dubtes.

I, quan tenim dubtes, la manera d'expressar-nos i d'entendre'ns coixeja. Perquè la llengua és el pont més important que tenim entre el nostre interior i el món de fora. Ens permet fer-nos una idea del que ens envolta, explicar-nos als altres i també entendre'ls. La llengua articula el pensament. Per això és tan important que els parlants d'una mateixa llengua acordem quines són les maneres adequades de fer servir la nostra llengua i com ens referim a les noves realitats tecnològiques o socials, que fan que el nostre entorn sigui diferent de l'entorn de quan érem petits. Per exemple, en el cas del futbol femení.

Doncs bé, en català, per a parlar d'una dona fem servir l'article femení i també la forma femenina de noms i adjectius (quan hi ha una forma femenina diferent de la masculina, que no sempre passa). En cas que el nom sigui igual en masculí i en femení, és pràctic mirar l'article per saber quina forma ha de prendre un adjectiu que hi vagi darrere: **un** estudiant inquiet, però **una** estudiant inquieta.

El futbol, és clar, segueix les mateixes regles.

Així, en un equip tipus tenim **la portera**, que té l'ajuda de **la central** (o **la central esquerra** i **la central dreta**) i les dues laterals (**la lateral esquerra** i **la lateral dreta**). Són les defenses o defensores.

Al mig del camp hi ha **una pivot** o **dues pivots** (que es poden distribuir com a **pivot defensiva** i **pivot ofensiva**), acompanyades de **la interior esquerra** i la **interior dreta** (també les podem anomenar la **mig esquerra** i la **mig dreta**). És a dir, la línia de les migcampistes, les centrecampistes o les mitjos.

Davant són habituals una **una extrem esquerra** i **una extrem dreta**, que s'encarreguen de fer arribar la pilota a **la davantera centre**. Però potser encara és més freqüent una davantera de dues: la davantera centre i **una mitjapunta**.

La llengua permet expressar amb precisió cada posició del camp i si l'ocupa una jugadora o un jugador. La precisió, ho sabem, és indispensable a l'entrenador o entrenadora per a fer-se entendre, i a les jugadores o jugadors per a saber què vol que facin. I als que ens agrada el futbol, masculí o femení, ens ajuda a desxifrar els detalls més amagats dels partits.

Per cert, tampoc està mai de més fer una consulta al Diccionari de futbol del TERMCAT (**www.termcat.cat/ca/diccionaris-en-linia/3**), que recull les formes masculines i femenines de tots aquests termes i uns quants termes més que poden ajudar a fer bon paper en una tertúlia. LT

Temps de teletreball

TERMCAT

El *teletreball* és una de les mesures de flexibilitat laboral que algunes organitzacions, com a conseqüència de l'extensió del coronavirus, estan aplicant durant aquests mesos de confinament de la població arreu del territori.

Diem que una persona fa *teletreball* quan realitza la seva activitat professional físicament lluny del seu centre de treball habitual, per mitjà de l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació i, especialment, de xarxes telemàtiques, com ara internet.

La denominació *teletreball* està formada pel prefix *tele-*, procedent del mot grec *têle*, que significa ‹lluny›, i *treball*, derivat de *treballar*, verb que, com explica Joan Coromines en el seu *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, ens arriba del llatí vulgar *tripaliare* ‹torturar›, derivat del mot *tripalium*, una ‹espècie de cep o instrument d'aferrar i turmentar›, compost de tres pals. De fet, el mot *treball* en català antic, i fins i tot avui, conserva encara el sentit de ‹sofriment, dolor, pena›; i d'aquesta idea de ‹patir› es va passar a la d'‹esforçar-se', ‹escarrassar-se› i ‹obrar, laborar, treballar›. Pel que fa al mot *feina*, també ens arriba del llatí vulgar *facenda*, ‹coses que han de ser fetes›. L'etimologia, com veieu, a més d'explicar-nos l'origen de les paraules, sovint ens descobreix, també, la càrrega semàntica implícita que arrosseguen des de fa segles.

En la llengua general, conviuen els mots *treball* (‹activitat conscient de l'home orientada a obtenir els béns o mitjans per a satisfer les seves necessitats transformant la natura que l'envolta›) i *feina* (‹treball que hom fa per obligació, en què hom s'ocupa, amb què hom es guanya la vida›), amb un parentiu semàntic proper, però no sempre intercanviable: anem a treballar i també anem a la feina; es perden llocs de treball o, si ho voleu, llocs de feina; tenim molta o poca feina, però no tenim molt o poc treball; comencem a fer feina, però no comencem a fer treball, sinó, en tot cas, a treballar. Fixem-nos que, en les expressions o termes de sentit més abstracte i general hi trobem el mot *treball*, mentre que en les més concretes i col·loquials, sovint aplicades a una persona, solem trobar-hi el mot *feina*.

Per què, doncs, s'ha estès i consolidat el terme *teletreball* i no pas *telefeina*? Una primera resposta la trobem en l'àmbit especialitzat de les relacions laborals. Si ens fixem en la terminologia utilitzada en aquest sector, veiem que l'ús es decanta per la forma *treball*, en el sentit més abstracte i genèric que apuntàvem abans: *borsa de treball*, *condicions de treball* (o *condicions laborals*), *centre de treball*, *lloc de treball*, *mercat de treball* (o *mercat laboral*), *treball temporal* o *treball a temps parcial*, entre molts altres exemples.

Observem, a més, que els termes de nou encuny, associats a nous sistemes o maneres de relacionar-se en el món del treball, i influenciats de ben segur per les denominacions angleses de procedència, tendeixen a seguir el mateix patró de formació sobre la base del mot *treball*: *teletreball* (en anglès, *teleworking*), *cotreball* (en anglès, *coworking*) o *treball en xarxa* (en anglès *networking*) en són alguns exemples.

Afegim, també, que la denominació *teletreball* és paral·lela a les denominacions en altres llengües (*teletrabajo*, en castellà; *télétravail*, en francès; *teleworking*, en anglès) i que ha generat derivats com el verb *teletreballar* i el substantiu *teletreballador*, *teletreballadora*. Si optéssim per *telefeina* no podríem fer un derivat verbal com *telefeinejar*, sinó que ho hauríem de resoldre amb la locució fer *telefeina* que, com ja podeu intuir, té totes les de perdre davant d'una solució més curta com *teletreball*.

En aquests dies de confinament en què, de moment, els més afortunats, poden continuar teletreballant o, si ho preferiu, fent feina des de casa, us convidem a consultar en el *Cercaterm* aquests i altres termes que puguin ser del vostre interès.

Pluja de mots

Què s'amaga darrere dels *riders*?

TERMCAT

Tanya Nova, Pixabay

Vols menjar el que vulguis, quan vulguis i on vulguis? Vols satisfer qualsevol necessitat sense haver de sortir de casa? Només cal que descarreguis una de les diverses aplicacions mòbils a través de les quals pots sol·licitar i obtenir, en un moment, el servei desitjat. A l'altra banda de l'aplicació, hi haurà un **repartidor** (ara en diuen *rider*) que et portarà l'encàrrec que has fet al lloc indicat en un temps rècord.

En els diccionaris de llengua anglesa, el mot *rider* designa la persona que munta a cavall, pilota una motocicleta o corre en bicicleta, ja sigui de manera professional o per afició. És el que en català, en l'àmbit esportiu i, especialment, en les curses, correspon a un genet, un pilot o un corredor, segons si el desplaçament es fa dalt d'un cavall, d'una motocicleta o d'una bicicleta.

Els *riders* a què ens referim en aquest article també es desplacen en motocicleta o bicicleta, però, tot i que sempre van corrents, no ho fan per afany esportiu o lúdic sinó perquè es dediquen a distribuir menjar, paquets, documents o qualsevol altre comanda d'una punta a l'altra de la ciutat. En català, per a referir-nos a aquest tipus de feina, ja disposem de termes tan coneguts com **repartidor** o, segons el context, **missatger**. D'on surt, doncs, aquest *rider* i què s'hi amaga, darrere d'aquesta denominació?

L'anglicisme *rider* ha arribat amb les empreses de repartiment a domicili que, a través de plataformes digitals, actuen com a intermediàries de les transaccions entre els usuaris que demanen un servei i els usuaris que estan disposats a realitzar aquest servei. La premissa principal d'aquestes empreses, basades en el model de l'**economia col·laborativa**, és presentar el seu negoci com un intercanvi de serveis en què els usuaris que fan de repartidors en el seu temps lliure poden generar uns ingressos complementaris a la seva feina principal.

En aquest cas, l'opacitat del llenguatge utilitzat per aquestes empreses evidencia que el seu principal objectiu és evitar l'existència de qualsevol **relació laboral** amb els seus repartidors. Termes com *treballador*, *salari*, *contracte* o *acomiadament* no formen part del seu vocabulari. La **categoria professional** a què pertanyen els repartidors de tota la vida, ara es dilueix en etiquetes eufemístiques com *riders*, *bikers* o *glovers*. Els repartidors deixen de ser treballadors i passen a ser simples col·laboradors que no guanyen un **salari** sinó un complement a la feina de debò que puguin realitzar en una altra empresa. A més, no se'ls contracta com a **treballadors assalariats**, sinó que s'han de donar d'alta com a **treballadors autònoms** i, quan l'empresa decideix finalitzar la relació laboral amb el repartidor, no es produeix un **acomiadament** sinó una desconnexió de la plataforma digital.

Ja fa temps que el mitjans de comunicació es fan ressò de la polèmica sobre si els repartidors que treballen en plataformes digitals han de ser considerats **treballadors autònoms**, com defensen les empreses de repartiment, o **falsos autònoms**, com denuncia una part del col·lectiu de treballadors d'aquestes plataformes.

Recentment, el Tribunal Suprem va sentenciar que existeix una **relació laboral** entre les plataformes de repartiment a domicili i els seus repartidors. Aquesta decisió confirma que els repartidors són en realitat **falsos autònoms**, perquè no disposen d'una organització empresarial pròpia i perquè l'empresa, que no es pot considerar una simple intermediària, és qui estableix les condicions de servei.

Cal confiar que aquesta sentència, i la llei que preveu elaborar el govern per regular el treball de les plataformes, sigui un primer pas per a garantir els **drets laborals** d'aquests treballadors i per a frenar la **precarietat laboral** que ha emergit a l'ombra de l'economia col·laborativa i digital.

Podeu consultar tots aquests termes en el **Cercaterm**.

L'opacitat del llenguatge utilitzat per aquestes empreses evidencia que el seu principal objectiu és evitar l'existència de qualsevol relació laboral amb els seus repartidors. Termes com *treballador*, *salari*, *contracte* o *acomiadament* no formen part del seu vocabulari

Els termes de l'emergència climàtica:

de la crisi climàtica a la transició climàtica

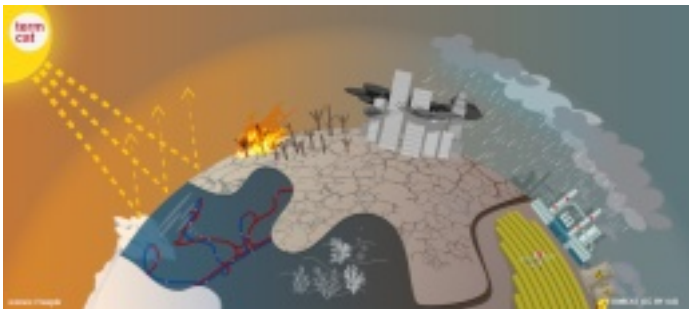

TERMCAT

Quan fa uns anys vam començar a sentir parlar del canvi climàtic actual, d'origen antropogènic, segurament ens ho miràvem amb una certa distància, com un problema futur, llunyà –i fins i tot hi havia qui el posava en dubte. Amb el pas dels anys, però, ja no hi ha distància ni dubte possible, perquè l'impacte ambiental és tan proper i acusat que no ens podem limitar a parlar amb neutralitat científica del canvi climàtic evident, sinó que el terme que s'imposa és el de *crisi climàtica*, i la gravetat d'aquesta crisi ens obliga a actuar: és el que es coneix com a *emergència climàtica*.

L'augment de la temperatura mitjana global respecte a la de l'època preindustrial és ja inqüestionable, i també altres canvis que s'observen en el clima al costat de l'escalfament global: per exemple, l'augment de la intensitat i la freqüència dels períodes de sequera meteorològica i dels fenòmens meteorològics extrems (com ara, en el nostre context, les onades de calor, els episodis de pluja torrencial o els minihuracans mediterranis), o l'increment de les situacions d'estancament atmosfèric.

Aquesta variabilitat climàtica té també un impacte clar en el medi: l'augment del risc d'incendis forestals; l'augment de la freqüència de les inundacions; la desertificació; l'increment de la temperatura de l'aigua de mar; el desglaç dels casquets polars i de les glaceres; l'expansió tèrmica; l'augment del nivell del mar; l'acidificació dels oceans, o l'alentiment de la circulació termohalina, només per esmentar alguns dels efectes més destacats.

I aquest impacte en el medi, evidentment, no ens és aliè, sinó que té repercussions per a la vida a la Terra: per exemple, accelera la pèrdua de la biodiversitat; produeix alteracions en la cadena alimentària; provoca estrès hídric i estrès tèrmic; causa inseguretat hídrica i inseguretat alimentària; amenaça la salut global i pot comportar que algunes persones es vegin obligades a abandonar el seu lloc de residència habitual i es converteixin en migrants climàtics.

Com en un engranatge complex, l'alteració d'un paràmetre té múltiples efectes en cadena, alguns dels quals fins i tot funcionen com a mecanismes de retroacció climàtica. És el cas, per exemple, del desglaç del permagel, que és una conseqüència de l'escalfament global però també el potencia, ja que quan el permagel es desglaça i es descompon produeix metà, i el metà és, al seu torn, un gas amb efecte d'hivernacle que potencia l'escalfament global.

Davant d'aquesta situació, doncs, i tenint en compte que en algun cas ja es considera que hem arribat a un punt de no retorn, es fa del tot necessari actuar, això és, dur a terme un procés de transició climàtica.

D'una banda, un dels pilars fonamentals de la transició climàtica han de ser les mesures de mitigació del canvi climàtic, encaminades a reduir les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle i millorar la capacitat dels embornals. Són mesures de mitigació, entre d'altres, la transició energètica, la reforestació de zones desforestades, el desenvolupament de tecnologies d'emissions negatives, i la compensació de carboni.

D'altra banda, la transició climàtica també ha d'incloure mesures d'adaptació al canvi climàtic, que redueixin la vulnerabilitat als efectes inevitables que produeix. Per exemple, són mesures d'adaptació la protecció de la biodiversitat, la implantació de sistemes urbans de drenatge sostenible i la planificació territorial.

El coneixement de la terminologia pot ser un bon element per a la conscienciació de la situació de crisi que vivim, així que us animem a consultar el ***Diccionari de l'emergència climàtica***, elaborat pel TERMCAT amb la col·laboració del Servei Meteorològic de Catalunya i l'Oficina Catalana del Canvi Climàtic. Hi trobareu 230 termes relacionats amb la crisi climàtica i la transició climàtica (amb denominacions en català, equivalents en castellà i en anglès, i definicions i notes explicatives), alguns dels quals també són consultables a partir de la infografia interactiva reproduïda en aquest article. LT

Els termes de la ciberseguretat

TERMCAT, centre de terminologia

La protecció contra els ciberatacs és una de les grans preocupacions dels usuaris d'internet, tant particulars com institucionals o d'empreses. Un atac important pot afectar el funcionament i el rendiment d'una organització i també la imatge i la reputació que té. Segons l'informe *La ciberseguretat a Catalunya* publicat per la Generalitat de Catalunya el desembre de 2020, el 99% de les empreses espanyoles admet haver sofert un ciberatac durant el 2020; amb una mitjana de cinc ciberatacs rebuts per empresa; i es calcula que l'any 2021 cada 11 segons hi haurà un ciberatac a escala mundial.

En un sector d'activitat tan actiu, la creació de terminologia és constant, i habitualment es produeix en anglès. Amb la intenció de procurar que en el context català es vehiculin alternatives pròpies, fa anys que l'Agència de Ciberseguretat de Catalunya i el centre de terminologia TERMCAT treballem en col·laboració. I el resultat d'aquest treball conjunt es pot consultar al diccionari en línia *Terminologia de la ciberseguretat*.

El diccionari es va publicar el 2017, amb un primer recull dels termes detectats, i s'ha anat ampliant fins a arribar als 400 termes actuals. Cada fitxa terminològica conté una denominació catalana; sinònims, si n'hi ha; equivalents en castellà, francès i anglès; definició, i notes explicatives o exemplificadores quan s'ha cregut convenient.

Els termes tractats es classifiquen per afinitat en grans grups temàtics que indiquem i exemplifiquem a continuació, amb el terme català i el terme anglès entre parèntesis:

Atacs: aplicació enganyosa (*fleeceware app*), atac de denegació de servei/atac DoS (*denial of service attack*, *DoS attack*), bombardeig (*mail bombing*), estafa de la fortuna/carta nigeriana (*Nigerian scam*), ciberestafa (*scam*), estafa romàntica (*romantic spam*), patró fosc (*dark pattern*), programari d'assetjament (*stalkerware*).

Mitjans tècnics de seguretat: autenticació de doble factor (*two-factor authentication*), biometria (*biometry*), dada credencial (*credential*), pla de recuperació de desastres /PRD (*disaster recovery plan/DRP*), prova de penetració (*pen test/penetration test*), signatura de virus (*virus signature*), tallafoc (*firewall*).

Criptomonedes: altcoin (*altcoin*), bitcoin (*bitcoin*), balena (*whale*), cadena de bocs (*blockchain*), criptomoneder (*cryptowallet*), minar (*mine, to*), mineria furtiva (*cryptojacking*), oferta inicial de moneda/ICO (*initial coin offering/ICO*).

Comportaments socials: ciberassetjament (*cyberstalking*), ciberseducció de menors (*grooming*), enginyeria social (*social engineering*), extorsió sexual (*sextortion*), hacker ètic (*white hat hacker*), notícia enganyosa/notícia falsa (*fake news)*, phishing (*pesca*), petjada digital (*digital footprint*), sèxting (*sexting*).

Aquests termes també es poden consultar al *Cercaterm*, al portal de terminologia de les TIC i en diverses infografies específiques com ara *Criptomonedes: termes clau* i *La ciberseguretat, terme a terme*.

Recursos lingüístics UGT.cat

Glossari bàsic de prevenció de riscos laborals per als delegats i delegades de prevenció

www.ugt.cat/glossari-basic-de-prevencio-de-riscos-laborals

www.ugt.cat/download/salut_laboral/gestió_de_la_prevenció/glossari_prl_cat_2017.pdf

Glossari bàsic de mútues

www.ugt.cat/glossari-basic-de-mutues

www.ugt.cat/download/salut_laboral/mútues_i_vigilància_de_la_salut/glossari_mutues_2017.pdf

Glossari bàsic de termes LGTBIQ

www.ugt.cat/download/igualtat/lgtbi/ugt_cat_glossari_LGTBIQ_2021.pdf

Glossari bàsic de salut reproductiva i prevenció de riscos laborals

www.ugt.cat/nou-glossari-basic-de-salut-reproductiva-i-prevencio-de-riscos-laborals

www.ugt.cat/download/salut_laboral/maternitat_i_treball/glossari_salut_reproductiva_2018_B_web.pdf

Glossari bàsic. Covid-19

www.ugt.cat/actualitzacio-del-glossari-basic-covid-19

www.ugt.cat/download/salut_laboral/especial_covid-19/glossari_covid-19.pdf

Vocabulari electoral bàsic

http://catala.ugt.cat/som-un-milio-i-el-catala-tambe-es-la-nostra-llengua

http://catala.ugt.cat/wp-content/uploads/2019/05/glossari_V_web.pdf

Lèxic bàsic de les teràpies naturals: tècniques manuals

http://catala.ugt.cat/lexic-basic-de-les-terapies-naturals

http://catala.ugt.cat/wp-content/uploads/2014/01/TripticTN_def.pdf

Vocabulari de naturopatia

www.termcat.cat/ca/diccionaris-en-linia/195/presentacio

www.termcat.cat/ca/diccionaris-en-linia/195